

5 | Τοξικώσεις και θάνατοι από ναρκωτικά

ΣΥΝΟΨΗ

Το 2021, οι δημόσιες υπηρεσίες υγείας της χώρας αντιμετώπισαν συνολικά 461 επείγοντα περιστατικά αναφορικά με τοξικώσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών, μικρότερος αριθμός σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα έτη. Σχεδόν οι μισές περιπτώσεις αφορούσαν σε χρήση διαφόρων ουσιών (συμπεριλαμβανομένου του αλκοόλ). Οι ουσίες που κυρίως εμπλέκονται με αυτά τα περιστατικά ήταν οι βενζοδιαζεπίνες, κάνναβη, κοκαΐνη, οπιοειδή και πρεγκαμπαλίνη (σημαντικά αυξημένη συγκριτικά με τον προηγούμενο χρόνο). Συνολικά 230 θάνατοι από υπερβολική δόση καταγράφηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ το 2020 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία), ίδιος αριθμός με εκείνον που είχε καταγραφεί και το 2019. Παρά τις διακυμάνσεις τα ενδιάμεσα χρόνια, αυξητική τάση παρατηρείται στον αριθμό των θανάτων από υπερδοσολογία την περίοδο 2014-2020. Αν και στους θανάτους από υπερδοσολογία κυριαρχούν τα οπιοειδή, την τελευταία δετία παρατηρείται σταδιακή αύξηση του αριθμού θανάτων από ουσίες εκτός των οπιοειδών.

5.1 Επείγοντα περιστατικά συνδεδεμένα με τη χρήση ουσιών

Το 2021, συνολικά **461** επείγοντα περιστατικά αναφορικά με τοξικώσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών³ αντιμετωπίστηκαν στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας της χώρας, μικρότερος αριθμός σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα έτη (491 και 570 για το 2020 και το 2019, αντίστοιχα). Το 46,6% αυτών των περιστατικών αφορούσε σε πολλαπλή χρήση ουσιών. Οι ουσίες που κυρίως ταυτοποιήθηκαν/αναφέρθηκαν ότι σχετίζονταν με αυτά τα περιστατικά ήταν κυρίως βενζοδιαζεπίνες, κάνναβη, κοκαΐνη, οπιοειδή και πρεγκαμπαλίνη.

Ειδικότερα, το 2021, το ιατρικό προσωπικό των δημόσιων νοσοκομείων και κέντρων υγείας της χώρας ανέφερε στο Κέντρο Δηλητηριάσεων **252** επείγοντα περιστατικά συνδεδεμένα με τη χρήση ουσιών, αριθμός αυξημένος κατά 56% σε σχέση με το 2020 (n=162). Σύμφωνα με τα στοιχεία τοξικολογικών εργαστηρίων, το 2021 *επιβεβαιώθηκαν* **202** επείγοντα περιστατικά που σχετίζονταν με τη χρήση ουσιών, μικρότερος αριθμός σε σύγκριση με το 2020 (n=277). Στις ιατρικές υπηρεσίες του ΟΚΑΝΑ το 2021 αντιμετωπίστηκαν **7** επείγοντα περιστατικά, σημαντικά μικρότερος αριθμός σε σύγκριση με το 2020 (n=52). Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα στοιχεία για τον αριθμό των επειγόντων περιστατικών ανά είδος ουσίας. Συνολικά από όλες τις πηγές πληροφόρησης, σε σύγκριση με το 2020, το 2021 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στον αριθμό των περιστατικών που σχετίζονταν με τη χρήση πρεγκαμπαλίνης, κουετιαπίνης και άλλων φαρμακευτικών ουσιών (Πίνακας 5.1).

³ Μεθοδολογικές σημειώσεις για τα στοιχεία για τα επείγοντα περιστατικά αναφορικά με τοξικώσεις—Δεδομένα για τα επείγοντα περιστατικά που συνδέονται με τη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών προέρχονται από α) το Κέντρο Δηλητηριάσεων, το οποίο ενημερώνεται από το ιατρικό προσωπικό των δημόσιων νοσοκομείων και κέντρων υγείας της χώρας, β) τα τοξικολογικά εργαστήρια αναφοράς, στα οποία γίνονται οι αναλύσεις των δειγμάτων των περιστατικών κατόπιν αιτήματος του ιατρικού προσωπικού των δημόσιων φορέων υγείας και γ) από τους φορείς θεραπείας για τα ναρκωτικά, οι οποίοι αντιμετωπίζουν έναν περιορισμένο αριθμό επειγόντων περιστατικών στις ιατρικές τους υπηρεσίες. Το ΕΚΤΕΠΝ συντονίζει τη συγκέντρωση των στοιχείων από το 2014. Τα στοιχεία λαμβάνονται ξεχωριστά για κάθε περιστατικό.

Πίνακας 5.1: Αριθμός επειγόντων περιστατικών ανά είδος ουσίας (2020-2021).

	Κέντρο Δηλητηριάσεων και ιατρικές υπηρεσίες ΟΚΑΝΑ		Τοξικολογικά Εργαστήρια	
	2020	2021	2020	2021
Κάνναβη	32	48	127	115
Οπιοειδή (ηρωίνη, τραμαδόλη, κωδεΐνη, μορφίνη, φαιντανύλη)	95	78	65	26
Κοκαΐνη	43	38	31	44
MDMA/MDA	1	1	0	1
Αμφεταμίνες και μεθαμφεταμίνες	17	9	0	1
Παραισθησιογόνα, salvia divinorum και belladonna	7	8	0	0
Βενζοδιαζεπίνες	51	78	109	70
Μεθαδόνη / Βουπρενορφίνη	3	7	7	6
GHB, GBL	1	4	0	0
Κεταμίνη	0	0	1	0
Καθιόνες	1	0	0	0
Συνθετικά κανναβινοειδή	1	0	0	0
Νέες φαινεθλαμίνες	1	0	0	0
Πρεγκαμπαλίνη	38	69	0	2
Κουετιαπίνη	8	44	0	1
Βενλαφαξίνη	0	2	0	0
Άλλες φαρμακευτικές ουσίες	4	44	1	0
Αλκοόλ	39	33	0	0

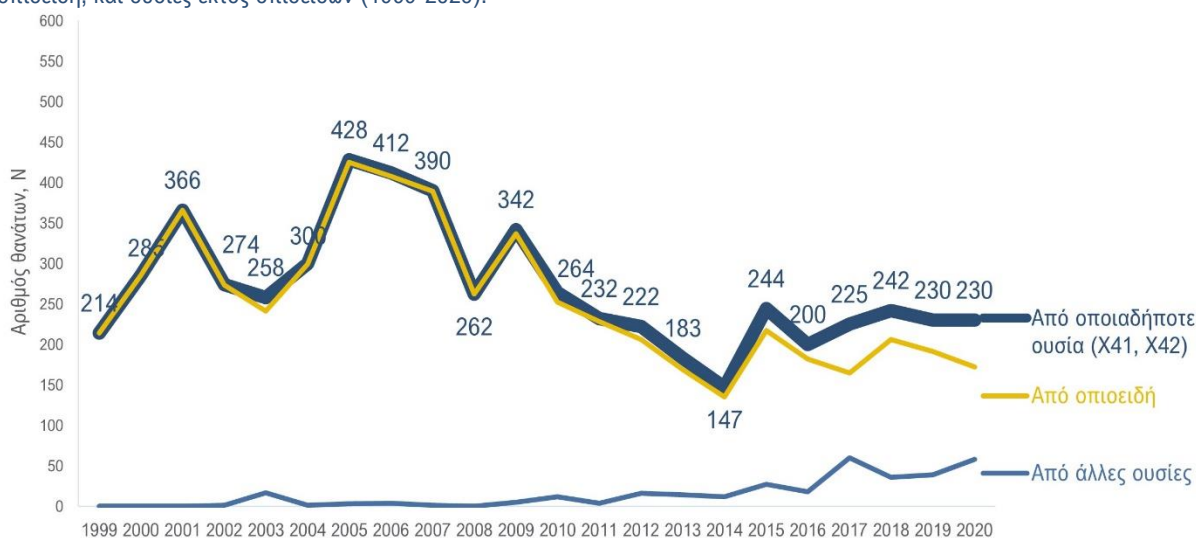
ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2023 (Στοιχεία: Κέντρο Δηλητηριάσεων, Εργαστήρια Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ, Παν/μίου Ιωαννίνων, Παν/μίου Κρήτης και ΕΚΠΑ, Εργαστήριο Αναλυτικής Χημείας του Τμήματος Χημείας του ΕΚΠΑ)

5.2 Θάνατοι από υπερβολική δόση

Στην Ελλάδα, το 2020 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) καταγράφηκαν συνολικά **230 θάνατοι από υπερβολική δόση**⁴. Στην συντριπτική τους πλειονότητα οι θάνατοι αυτοί αφορούσαν άτομα με ελληνική ιθαγένεια και άνδρες (αμφότεροι, σε ποσοστό περίπου 85%), περισσότεροι από τους μισούς (53%) ήταν άτομα που κατοικούσαν στην περιοχή της Αθήνας/Αττικής (1/9 αναφέρθηκαν στη Θεσσαλονίκη), ενώ κάτι λιγότερο από τους μισούς ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 35-44 (47%, ενώ το 32% ήταν άνω των 45 ετών) και ήταν άνεργοι (45%, ή το 76% μεταξύ εκείνων με γνωστή την εργασιακή κατάσταση).

⁴ Μεθοδολογικές σημειώσεις για τα στοιχεία για τους θανάτους από τη χρήση ουσιών: Συγκεντρωτικά δεδομένα για επιβεβαιωμένους θανάτους που έχουν προκληθεί από τη χρήση 'παράνομων' ουσιών διατίθενται στο ΕΚΤΕΠΝ από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (Τμήμα Στατιστικών Πληθυσμού και Μετανάστευσης) και βασίζονται σε αποτελέσματα ιατροδικαστικής νεκροψίας ή/και νεκροτομής και τοξικολογικών ελέγχων που πραγματοποιούνται από τα Πανεπιστημιακά Εργαστήρια Ιατροδικαστικής & Τοξικολογίας και τις Ιατροδικαστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Καταγράφονται μόνον οι οξείς θάνατοι από υπερδοσολογία ή με τη συνεργική δράση διαφορετικών φαρμάκων, όχι οι θάνατοι που συνδέονται έμμεσα με τη χρήση ουσιών (π.χ., θάνατοι από μολυσματικές ασθένειες που σχετίζονται με ενέσιμη χρήση, θανατηφόρα ατυχήματα υπό την επήρεια ουσιών, αυτοκτονίες, κ.λπ.). Στοιχεία για θανάτους από υπερδοσολογία είναι διαθέσιμα σε ετήσια βάση από το 1999 για το σύνολο, αλλά και ανά ηλικιακή ομάδα, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, εθνικότητα, τόπο διαμονής, εκπαιδευτικό επίπεδο, εργασιακή κατάσταση και συνδεόμενη ουσία. Στοιχεία για το συνολικό αριθμό των θανάτων που συνδέονται με τη χρήση ουσιών διατίθενται στο ΕΚΤΕΠΝ και από το Τμήμα Ναρκωτικών της Δ/σης Δημόσιας Ασφάλειας της Ελληνικής Αστυνομίας, αλλά δεν παρουσιάζονται εδώ καθώς αποτελούν σημαντικό υποσύνολο του πραγματικού αριθμού των θανάτων αυτού του είδους στη χώρα.

Γράφημα 5.1: Διαχρονικές τάσεις στον αριθμό των θανάτων που καταγράφηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ και οφείλονται σε τυχαία δηλητηρίαση από τη χρήση ουσιών (υπερδοσολογία), για το σύνολο των εμπλεκόμενων ουσιών και ξεχωριστά για τα οπιοειδή, και ουσίες εκτός οπιοειδών (1999-2020).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ,
 ΝΕΥΡΟΠΕΙΣΤΗΜΟΝ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ "ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ"
 ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Στοιχεία: ΕΛΣΤΑΤ

Ουσίες που εμπλέκονται στο θάνατο

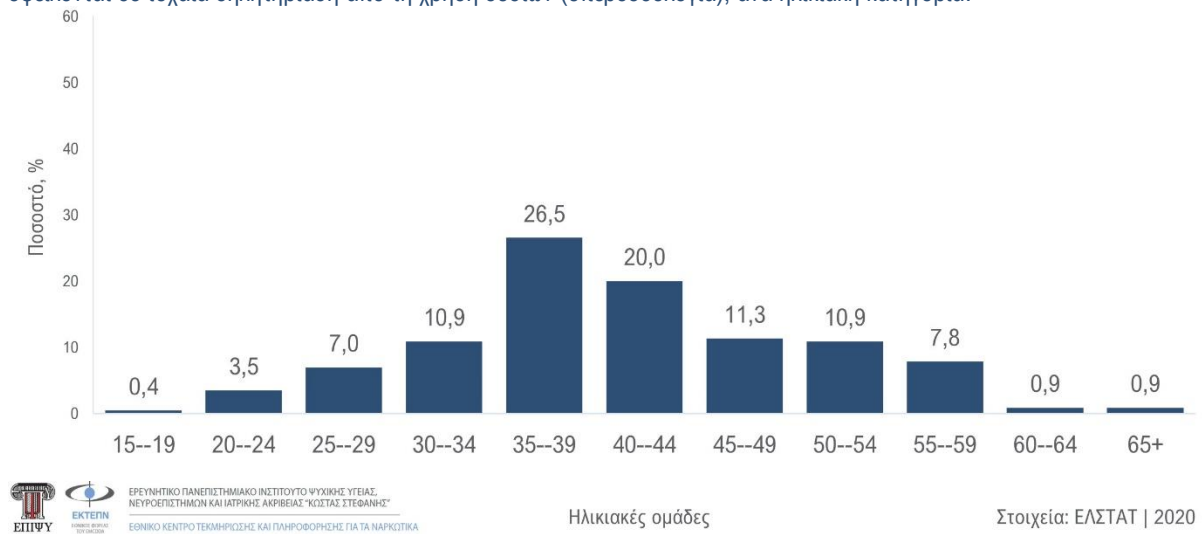
Τα 3/4 (75%) των θανάτων από υπερδοσολογία το 2020 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) σχετίζονταν με τη χρήση οπιοειδών (κυρίως ηρωίνης, ενώ, δεν υπάρχει πληροφορία σχετικά με το εάν η ουσία ήταν παραδοσιακή ή νέα ψυχοδραστική ουσία). Μεταβολίτης βενζοδιαζεπίνης ανιχνεύθηκε σε 13 περιπτώσεις, ενώ σε άλλες 19 περιπτώσεις ανιχνεύθηκαν 'μη ταξινομήσιμα' ηρεμιστικά/υπνωτικά. Κοκαΐνη εντοπίστηκε σε 23 και κάνναβη σε 3 περιπτώσεις.

Διαχρονικές τάσεις στους θανάτους από υπερδοσολογία

Παρά διακυμάνσεις τα ενδιάμεσα χρόνια, την περίοδο 2014-2020 παρατηρείται αυξητική τάση στον αριθμό των θανάτων από υπερδοσολογία στην Ελλάδα (Γράφημα 5.1). Όπως επιπλέον καταδεικνύεται στο γράφημα, κατά την ίδια περίοδο παρατηρείται αύξηση -εκτός από τα οπιοειδή- στον (αναλογικά πολύ χαμηλότερο) αριθμό των θανάτων που ενέπλεκαν άλλες ουσίες, εκτός των οπιοειδών.

Οι παραπάνω τάσεις, αν και δείχνουν προς την κατεύθυνση μεταβολών προς συμπεριφορές χρήσης υψηλότερου κινδύνου (π.χ., ενέσιμη χρήση και επιβλαβείς συνδυασμοί ουσιών αγνώστου προέλευσης και περιεκτικότητας) ή/και αυξανόμενου κινδύνου μεταξύ των πιο ευάλωτων ομάδων χρηστών, θα πρέπει να ιδωθούν υπό το φως μεταβολών (βελτιώσεων) σε επίπεδο τεκμηρίωσης (π.χ., μετάβαση από το ICD9 στο ICD10).

Γράφημα 5.2: Ποσοστό των 230 θανάτων που καταγράφηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ το 2020 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) και οφείλονται σε τυχαία δηλητηρίαση από τη χρήση ουσιών (υπερδοσολογία), ανά ηλικιακή κατηγορία.

ΕΠΙΨΥ
ΕΚΤΕΠΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ,
ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ "ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ"
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Ηλικιακές ομάδες

Στοιχεία: ΕΛΣΤΑΤ | 2020

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Δείκτης θανάτων από τη χρήση ναρκωτικών

Ο δείκτης θανάτων αφορά την παροχή έγκυρων πληροφοριών για τον αριθμό και τα χαρακτηριστικά των ατόμων που πεθαίνουν από τοξίκωση (υπερδοσολογία), ως άμεση συνέπεια της χρήσης ουσιών.

Το ΕΚΤΕΠΝ συλλέγει τα διαθέσιμα στοιχεία για τους θανάτους από την Ελληνική Στατιστική Αρχή και την Ελληνική Αστυνομία. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται διαχρονικά στις Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ.

Στο ΕΚΤΕΠΝ διατίθενται στοιχεία για τους θανάτους σε συγκεντρωτική μορφή από την ΕΛΣΤΑΤ. Οι πηγές των στοιχείων είναι τα διοικητικά αρχεία (πιστοποιητικά θανάτων) από τα ληξιαρχεία της χώρας. Τα ληξιαρχεία καταχωρούν τα πιστοποιητικά θανάτων στο Πληροφοριακό Σύστημα Ληξιαρχικών Πράξεων του Υπουργείου Εσωτερικών. Η ΕΛΣΤΑΤ αντλεί ακολούθως –για αποκλειστικά στατιστικούς σκοπούς– τα στοιχεία από την κεντρική Βάση Δεδομένων του Υπουργείου.

Ως 'θάνατος' νοείται η μόνιμη εξαφάνιση κάθε ένδειξης ζωτικών λειτουργιών, οποιαδήποτε χρονική στιγμή μετά τη γέννηση. Ως 'βασική αιτία θανάτου' είναι η νόσος ή ο τραυματισμός που προκάλεσε την ακολουθία των νοσηρών γεγονότων που οδήγησαν άμεσα στο θάνατο, ή οι περιστάσεις του ατυχήματος ή της βίαιης πράξης που προκάλεσαν θανατηφόρο τραυματισμό. Εδώ, στους θανάτους περιλαμβάνονται μόνον οι τυχαίες δηλητηριάσεις (τοξικές). Δεν περιλαμβάνονται οι θάνατοι που σχετίζονται έμμεσα με τη χρήση ναρκωτικών (π.χ., θάνατοι από μολυσματικές ασθένειες οι οποίες σχετίζονται με την ενέσιμη χρήση ναρκωτικών, με ατυχήματα, με αυτοκτονίες κτλ.).

Περαισσότερες πληροφορίες: www.ektepn.gr/activities/epidemiology/drug-related-deaths

Τελευταία διαθέσιμα στοιχεία: www.ektepn.gr/latest-data/deaths-er

Ιωάννα Σιάμου, Τάσος Φωτίου